

УДК 338.436:330.131.5

Нестерчук Ю.О., кандидат економічних наук

Уманський державний аграрний університет, доцент

ЕФЕКТИВНІСТЬ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ФАКТОРИ, ЩО ЇЇ ФОРМУЮТЬ

Ефективність інтеграції господарюючих суб'єктів нині набуває нових рис, що спонукає до розгляду її функціональної, технологічної, економічної, інституціональної, бюджетної, соціальної, екологічної та інших складових. Ефективність інтеграції напряму залежить від впливу системи зовнішніх та внутрішніх факторів, визначається готовністю суб'єктів до їх сприйняття та можливістю створення відповідних умов для їх розгортання.

Аграрно-промислова структура, ефективність інтеграції, макроекономічне середовище, корегуючі дії.

Сучасні тенденції розвитку АПК засвідчують неможливість його функціонування поза розвитком інтеграційних та кооперативних зв'язків між всіма учасниками єдиного виробничого циклу. А кризова ситуація в аграрній галузі зумовлює посилення інтересу до проблем інтеграції як з точки зору методологічних засад функціонування, так і у плані практичного вдосконалення організаційно-економічних механізмів.

У своєму розвитку інтеграція пройшла через різні організаційні форми та механізми узгодження інтересів сільськогосподарських та переробних підприємств. Проте сучасні механізми докорінно відрізняються від практики часів початку реформ. Розвиток вітчизняних аграрно-промислових структур має низку особливостей, основними з яких вважаємо формування таких об'єднань на зруйнованих в процесі реформ виробничо-технологічних зв'язках; здійснювана реінтеграція не передбачає відтворення колишньої структури; діючі форми характеризуються принципово новими механізмами, в основі яких спільне володіння активами, договірні та заставні відносини, приєднання та злиття.

Реформування аграрної економіки та особливості сформованих інтеграційних зв'язків в аграрному секторі країни передбачають пошук нових методів аналізу ефективності діяльності аграрно-промислових формувань. Сучасні автори надають особливого значення питанням визначення економічної ефективності вертикальної інтеграції в АПК, що за значної потреби в інвестиційних ресурсах залежить не лише від обміну результатами діяльності, але й від приросту доданої вартості [1]. Тому одним із головних

мотивів злиття стає отримання прибутку, що перевищує просту суму прибутків окремих підприємств (синергічний ефект) [2, 3, 4].

Обираючи ту чи іншу організаційно-правову форму об'єднання сільськогосподарських та промислових підприємств необхідно визначитись із цілями, котрі можуть значно відрізнятись. Вважаємо спільним для всіх форм господарювання прагнення до збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції; підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва за рахунок більш раціонального використання засобів виробництва, удосконалення економічних методів управління, ресурсозберігаючих технологій; забезпечення зайнятості та підвищення життєвого рівня працівників, оплати праці.

Безперечно, ефективність інтеграції господарюючих суб'єктів на сучасному етапі економічного розвитку набуває нових рис, адже визначення лише економічної ефективності не відображує дійсної результативності на макроекономічному рівні. Надалі, при обґрунтуванні системи критеріїв, ефективність аграрно-промислової інтеграції слід розглядати у розрізі її функціональної, технологічної, економічної, інституціональної, бюджетної, соціальної, екологічної та інших складових.

Ефективність інтеграції, що передбачає в своєму розвитку зміну кількісних та якісних характеристик, формується під впливом різних факторів. Певним чином фактори ефективності інтеграції можуть розглядатись як похідні її сутнісних характеристик: якщо останні зумовлюють потенційну можливість інтеграції господарюючих суб'єктів, то фактори здатні безпосередньо визначити результативність її розвитку.

Аналіз позицій різних авторів свідчить про різноманіття можливих підходів до визначення факторів ефективності аграрно-промислової інтеграції та про відсутність єдиної їх класифікації.

Проблематичним видається виділення внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування господарюючих суб'єктів в умовах інтеграції. Такий поділ досить умовний та не завжди відображає реальний розподіл

факторів, адже окремі зовнішні для конкретного господарюючого суб'єкта фактори ефективності в умовах інтеграції стають одночасно внутрішніми. В межах теоретичного аналізу внутрішніми факторами є ті, що обумовлюють ефективність інтеграції виходячи з власного потенціалу господарюючого суб'єкта. Фактори макро- та мезоекономічного середовища – безпосереднього оточення інтегрованої структури та інших її учасників, відносимо до зовнішніх факторів (рис.).

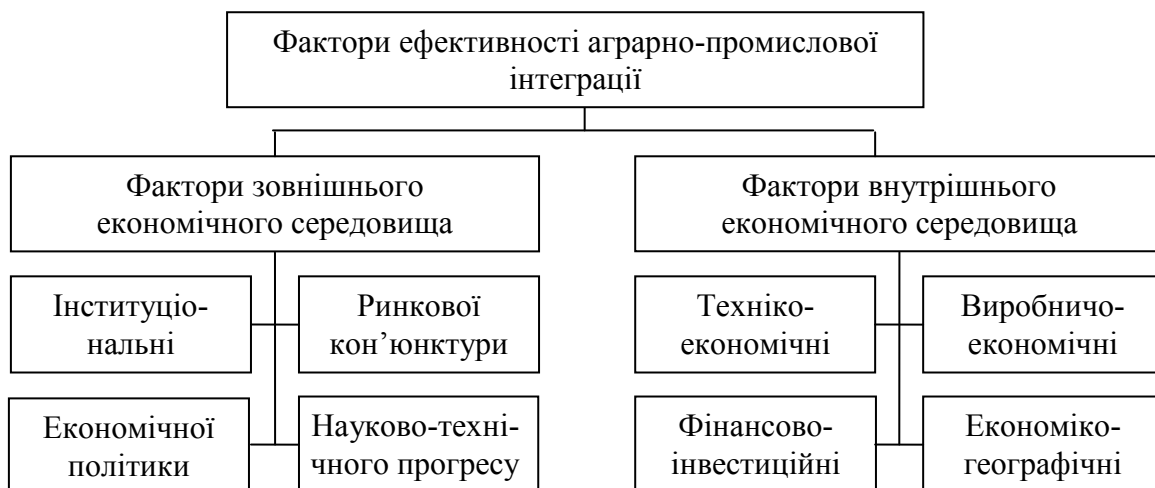

Рис. Класифікація факторів ефективності аграрно-промислової інтеграції

Варто конкретизувати основні складові внутрішніх та зовнішніх факторів ефективності аграрно-промислової інтеграції. Так, серед інституціональних факторів впливовими є трансакційні витрати, зокрема інформаційна асиметрія; альтернативні механізми забезпечення контрактів. Ринкову кон'юнктуру характеризують невизначеність структурних умов ринку; ступінь конкуренції; коливання попиту; зміна потреб клієнтів. Науково-технічний прогрес визначає технологічну складову виробничого процесу. Економічна політика передбачає регулювання антимонопольного законодавства, оподаткування, зовнішньоекономічної діяльності.

У складі внутрішніх факторів техніко-економічні характеризуються специфічністю активів (наявність виробничо-технологічних зв'язків, послідовних стадій обробки сировини, взаємодоповнюючих спеціалізацій робочої сили), технологічними умовами виробництва (ритмічність постачання ресурсів, неперервність виробництва, виробничі потужності,

структура сировини, матеріалів, комплектуючих, що споживаються) та синхронністю і ритмічністю відтворювальних процесів.

Виробничо-економічні фактори: обумовлена ефектом масштабу економія; норми запасів ресурсів; характеристики виробничих та маркетингових стратегій; життєві цикли продуктів, галузей; кваліфікація персоналу; структура і специфіка виробничих, управлінських та комерційних витрат; оптимальність структури активів та джерел їх формування тощо.

Інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал входять до складу фінансово-інвестиційних факторів, де крім них враховуємо достатність власних оборотних засобів; ступінь фінансової стабільності; ділову репутацію.

Економіко-географічні фактори визначаються близькістю місцезнаходження суміжних виробництв; територіальною структурою господарюючих суб'єктів; масштабами та ступенем концентрації виробництва.

В умовах централізації різних сфер діяльності ефективність аграрно-промислової інтеграції напряму залежить від впливу системи факторів зовнішнього та внутрішнього економічного середовища та визначається готовністю господарюючих суб'єктів до сприйняття факторів і можливістю створення відповідних економічних, організаційних та правових умов для їх розгортання.

Вдосконалення методики оцінки ефективності аграрно-промислової інтеграції передбачає врахування інтегрального показника впливу зовнішніх та внутрішніх факторів з метою комплексного вирішення проблеми підвищення результативності інтегрованих структур у вітчизняній аграрній економіці. Вона може застосовуватись як на етапі планування інтеграції з метою обґрунтування економічно вірних рішень, так і в процесі функціонування інтегрованої структури, задля здійснення корегуючих дій, виправлення недоліків існуючої структури взаємовідносин суб'єктів господарювання, чи помилкових рішень. Корегуючою дією може бути

виведення слабкої ланки – учасника інтегрованої структури, що перешкоджає її ефективній діяльності, його заміна, або розробка та реалізація заходів щодо приведення характеристик такого учасника (функціональних, технологічних, економічних, технічних, маркетингових, фінансових, інституціональних, соціальних, екологічних тощо) у відповідність до рівня, необхідного для досягнення цілей аграрно-промислового формування.

Досвід доводить ефективність та успішність інтеграції за присутності різних типів об'єднань. В зв'язку з цим, якісно новим моментом в економічних відносинах сільського господарства, переробної промисловості та інфраструктури є виділення аспекту розвитку інтегрованих формувань як ринкового типу зв'язків різних контрагентів, відносин суб'єктів власності та однієї з умов формування нової аграрної економіки, побудованій на самовідтворенні та підприємницькій ініціативі.

1.Родионова О.А. Трансформация интеграционных процессов в агропродовольственной сфере России. – Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2001. - № 9. – С. 37-40.

2.Багрій Т.В. Синергетичний ефект інтеграції в цукробуряковому виробництві // Економіка АПК. – 2003. - № 10. – С. 48-51.

3.Паникарова С. Оценка экономической эффективности деятельности вертикального кооператива // АПК: экономика, управление. – 2005. - № 7. – С. 71-77.

4.Денин Н. Эффективность агропромышленной интеграции на микроэкономическом уровне // АПК: экономика, управление. – 2003. - № 10. – С. 44-51.

Эффективность интеграции хозяйствующих субъектов ныне приобретает новые черты, что требует рассмотрения её функциональной, технологической, экономической, институциональной, бюджетной, социальной, экологической и других составляющих. Эффективность интеграции напрямую зависит от влияния системы внешних и внутренних факторов, определяется готовностью субъектов к их восприятию и возможностью создания соответствующих условий для их разворачивания.

Аграрно-промышленная структура, эффективность интеграции, макроэкономическая среда, корректирующие действия.

The efficiency of integration of farm enterprises gains now the new features, which prompt to consider their functional, technological, economic, institutional, budgetary, social, ecological and other components. The efficiency of integration depends directly on the influence of the system of external and internal factors, it is also determined by the readiness of enterprises to their perception and the possibility conditions for their development.

Agro-industrial structure, efficiency of integration, macroeconomic environment, corrective actions.